

УДК 331.45

**МАЛІ ВУГІЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА ТА «КОПАНКИ» –
З ТОЧКИ ЗОРУ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ***Станіславчук Р.Ю.**Мірус О.Л., канд. хім. наук., доцент, завідувач кафедри промислової
безпеки та охорони праці*

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

Рік від року все більше дорожчає видобуток вугілля в Україні. Вугле-видобувна галузь завжди належала до найбільш проблемних з точки зору безпеки праці, проте на сьогодні найбільш складна ситуація щодо цих питань має місце на малих вугільних підприємствах. Нещадним до людських життів залишається також несанкціонований видобуток вугілля.

Донбас – край, багатий як на вугілля, так і на людей, що вміють його видобувати. Проте, від кінця 90-х років минулого століття, коли почалася масова ліквідація діючих шахт, тисячі гірників залишились без роботи. Мова йде про людей, які мають тільки вуглевидобувний фах (наприклад, на початку 90-х років на 10-ти шахтах м. Горлівки працювали приблизно 40 тисяч людей, а зараз на 4-х шахтах – лише 5 тисяч). Це стало поштовхом до активного розквіту нелегальних міні-шахт ("копанок"). Заманюють на такі підприємства обіцянками високої зарплати, про умови праці мова не йде.

У Донецькій області функціонує 139 шахт, з них 72 (52 %) – це підприємства недержавних форм власності, на яких працюють майже 29 тисяч робітників. Серед них є підприємства, де дійсно ефективно здійснюється управління охороною праці. Проте, згідно статистичних даних на малих приватних шахтах гине людей майже в 5–6 разів більше, ніж на державних підприємствах. Трагедіїв «копанках» Донеччини відбуваються по усьому Донецькому басейну. Тільки на початку 2011 року у провадженні слідчого підрозділу Макіївського райвідділу міліції було відкрито понад 10 кримінальних справ, пов'язаних з порушенням правил використання надр. В результаті розкриття цих справ було вилучено велику кількість вантажівок, екскаваторів, а також понад 600 тон незаконно видобутого вугілля.

На малих приватних шахтах немає не тільки нарядної системи, яка б відповідала чинним вимогам, але навіть кваліфікованих спеціалістів відомчого нагляду. В деяких випадках керівні посади таких підприємств займають особи, що навіть не мають відповідної освіти. Видобуток вугілля проводиться без відповідної ліцензії або без реєстрації у відповідних органах нагляду, у складних геологічних умовах, геолого-маркшейдерські роботи проводяться некваліфіковано. Серед інших серйозних порушень: використання гірни-

чощахтного обладнання, що відпрацювало встановлений термін експлуатації; переважне застосування важкої ручної праці; самовільне відновлення та ведення видобутку вугілля; приховування нещасних випадків тощо.

Відкритий видобуток є більш-менш безпечним у випадку, якщо потужні, двометрові, пласти підходять близько до поверхні. Такі місця є поблизу Єнакієвого, в районі Харцизька та Шахтарська на Донеччині, Антрацита та Свердловська на Луганщині. Але внаслідок незаконного неконтрольованого видобутку завдається велика шкода навколишньому середовищу. Набагато гірша ситуація з підземними «копанками», адже вугільні пласти Донбасу є газоносними і небезпечними за викидами газу та пилу, а вентиляція відсутня взагалі, приладами, що фіксують вміст метану або вуглекислого газу, ніхто на цих підприємствах і не думав користуватися. У зв'язку з тим, що не проводиться випереджувальна розробка захисних вугільних пластів (нерентабельних через малу потужність), гине велика кількість шахтарів.

Розвитку таких небезпечних за умовами праці підприємств сприяє наява великого прошарку працездатних і здорових людей, які готові працювати будь-де, аби заробити на прожиття. В такій ситуації вони перетворюються на раба без прав, без жодних трудових угод та інших атрибутів легальної праці. Держава втрачає величезні кошти – адже такі підприємства податків не платять. Сьогодні на Донбасі функціонує не одна сотня "копанок" і видобуток вугілля в них сягає сотні тисяч тон на рік. На ринку видобуте ними вугілля є набагато дешевшим, а державні підприємства не мають збуту своєї продукції.

На факти ігнорування будь-якими правилами та нормами охорони праці не могли не відреагувати Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Держгірпромнагляд, представники Державної воєнізованої гірничорятувальної служби, вчені галузевих НДІ, керівники Донецької та Луганської облдержадміністрацій, представники профспілкових організацій та ін. Внаслідок проведених оперативних перевірок було виявлено проблеми, що потребують оперативного вирішення на законодавчому рівні – постановка та розв'язання питання про відповідальність власника приватного підприємства, який сьогодні у більшості випадків не займається організацією безпечного ведення робіт, не відповідає за економічні збитки та людські жертви.

Література:

1. <http://donetskie.com/tegi/kopanki>.
2. <http://www.62.ua/news/269601>.